

RIBERMÚSICA

MEMÒRIA 2012: FINAL D'UNA ETAPA I INICI D'UNA DE NOVA

Si bé semblava que l'any 2012 la Fundació Ribermúsica havia assolit la seva cota màxima de desenvolupament, resultat d'una activitat ininterrompuda iniciada el 1995 i que ha permès configurar un dels projectes més singulars d'aquesta ciutat, el juliol del mateix any el Patronat es veu obligat a prendre la dolorosa decisió de congelar les activitats, antesala de la possible dissolució de l'entitat.

Això s'escau just en el moment que la Fundació, superat ja el pas de l'equador del 15è aniversari i a les envistes del 20è, es disposava a entomar de valent la missió que des dels mateixos inicis va marcar les grans coordenades del projecte.

La creació d'una autèntica "comunitat musical" en el seu barri (La Ribera), conseqüència de la celebració, al llarg de 17 anys, del Festival de Tardor, va portar implícita l'expansió territorial pels seus sectors adjacents (Santa Caterina, Sant Pere i el Gòtic Sud), i amb això, l'ampliació d'aquesta comunitat.

Si el Festival de Tardor fou el gran generador del Projecte Artístic-cultural de Ribermúsica (amb més de 30 fites importants a Barcelona i per diverses poblacions de Catalunya), les activitats educatives per a infants i joves i les seves famílies (amb la Riborquestra com a catalitzador i centre neuràlgic) van afavorir la instauració del Projecte Socioeducatiu, que ha anat transcorrent sota l'empara del primer.

La claredat del discurs i la contundència dels plantejaments (manifestats en els '10 Punts Essencials de Ribermúsica') parla amb propietat sobre uns valors que podrien escapar-se a la simple percepció; darrere l'embolcall lúdico-festiu dels primers anys s'hi amaga tot un món: grandesa, humanisme, cultura de pensament.

Però el "santuari" que ha bastit Ribermúsica a través de les arts i la cultura era, només, el gran preàmbul per abordar, amb una metodologia diferent, més imaginativa, més emotiva, més eminent, la praxis social.

Sense voler entrar en detalls sobre les causes d'aquesta circumstància però sense obviar, tampoc, que la terrible crisi financera (que al seu torn ha aclaparat, per posar-lo en entredit, la totalitat del món institucional) n'ha estat el gran desencadenant, amb la congelació de Ribermúsica s'estronca la possibilitat de consolidar un dels projectes de referència en la música comunitària a Catalunya, que no ho era tant, de moment, pel nombre de participants en les activitats pedagògiques sinó pel valor que ha tingut, en sí mateix, la construcció d'aquesta comunitat musical, fet bastant insòlit a les nostres contrades.

I sense voler entrar, tampoc, en les possibilitats que la Fundació pugui ser recuperada (i això només s'escaurà si la gestió de la recent constituïda Associació Amics de Ribermúsica és ben reeixida), amb la culminació d'aquests disset anys Ribermúsica havia obert la porta a la possibilitat de donar carta de naturalesa a aquesta praxis: el pas següent a aquell preàmbul hauria d'haver estat la creació de l'EMIC, l'Escola de Música per a la Interrelació Cultural, que Ribermúsica ja havia presentat en avant-projecte a l'Ajuntament de Barcelona.

Si bé el nou Pla de Comunicació, dissenyat i implementat per Guillermo Krauel durant el primer semestre (aprofitant el Pla d'Ocupació aprovat el 2011), va ajudar a sistematitzar en el dia a dia una acció comunicativa que s'endegava, només, en ocasió del Festival de Tardor (invariablement gestionada per una empresa externa), la feina de Marta Biosca com a auxiliar del Projecte Socioeducatiu va ajudar a estabilitzar l'activitat que amb més èmfasi insistia en el vessant integrador del Projecte Socioeducatiu de Ribermúsica: 'Ve-Ri-No-Tek', el taller de veus, ritmes i noves tecnologies, que abastava una petita franja d'adolescents i joves amb problemes d'adaptació.

Les fites assolides dins del Pla de Comunicació, redactat per tal d'avaluar quines eren les mancances i les necessitats a les quals s'havia de fer front, són les següents:

1. Finalitzar el procés de renovació de la pàgina web de la Fundació (www.ribermúsica.org), renovant no només l'entorn gràfic sinó també els continguts
2. Impulsar la presència de la Fundació a les xarxes socials, gràcies a una pàgina a Face-book que ja arribava a 350 persones
3. Treballar en la xarxa amb altres institucions del barri i del districte, fomentant el diàleg i la relació entre les mateixes a l'entorn 2.0
4. Millorar la comunicació interna dels alumnes dels tallers i els seus pares, amb la creació de grups interns a Facebook
5. Generar un canal de vídeos de la Fundació a Vimeo i una eina didàctica auditiva per als professors de la Riborquestra a través de GoEar
6. Millorar la imatge de la Fundació i la coneixença de la mateixa als mitjans de comunicació: si fins aleshores només s'havien fet notes de premsa, a partir d'ara s'havia impulsat la presència de la mateixa al llarg de tot l'any; en total es van aconseguir més de 15 res-senyas a diferents mitjans i suports (premsa escrita, digital, ràdio, televisió), apropant el missatge de la Fundació a les persones
7. Treballar els materials gràfics de la Fundació amb coherència visual, creant un manual d'identitat corporativa i donant suport al disseny dels cartells
8. Classificar i ordenar l'arxiu fotogràfic de la Fundació per temes i anys fins a convertir-lo en una eina accessible per a la resta de l'equip
9. Supervisar i corregir textos oficials i publicacions dels membres de l'equip de la Fundació; igualment, es va treballar en la maquetació dels mateixos
10. Donar suport a la captació de noves fonts de finançament i a la fidelització de les ja existents

Pel que fa a Ve-Ri-No-Tek, el flux d'assistents havia anat oscil·lant depenent de múltiples circumstàncies, però en el seva variabilitat hi jugaven les limitacions estructurals de la Fundació i la impossibilitat d'assolir acords amb els diversos agents que treballen en el territori a través dels anomenats "educadors de carrer".

La incorporació d'un nou professor, Karsten Galle, assistit per l'esmentada educadora, va comportar una millora considerable en relació als anys anteriors. Una de les estratègies més exitoses fou la creació d'un Facebook, que va permetre mantenir el contacte, de manera informal, entre els participants, recordant exercicis o compartint músiques.

Semblantment a Ve-Ri-No-Tek, també Bàsquet Beat és un projecte integrador, però aquesta condició contradiu la naturalesa de la seva gènesi. Per bé que en un principi la Fundació havia proposat aquesta pràctica musical al Club de Bàsquet Ciutat Vella (ubicat al mateix territori), no ha estat fins travessar la Rambla i concretar un acord amb el Casal dels Infants que l'activitat més mediàtica de Ribermúsica s'ha obert pas com un fenomen ben insòlit: les pilotes de bàsquet com a nou instrument de percussió, competint amb els convencionals i acompanyant músics reconeguts.

Un grupet de jugadors del club de bàsquet de la institució que al Raval treballa per a la inserció dels joves en situació de vulnerabilitat són els actors d'un serial que comença amb el documental enregistrat per la 'Open Society Foundation' l'any 2011. Al seu costat, Josep Maria Aragay, el coordinador del Projecte Socioeducatiu de Ribermúsica, exerceix de mentor i protagonitza de ple el segon capítol: un nou reportatge signat per TV3 dins del nou programa 'Actua', emès el 4 de gener de 2013, que culmina amb una trepidant intervenció al Jamboree, al costat del saxofonista Llibert Fortuny.

A diferència de Ve-Ri-No-Tek i Bàsquet Beat, Tantarantan! i Riborquestra, les dues activitats per a infants, presenten menys un perfil multicultural, per bé que s'ha anat corregint la tendència homogeneitzadora en unes iniciatives que han de tenir com a valor intrínsec la interrelació entre cultures diverses i entre els diferents estatus socials. En tots quatre casos, però, no és tant en termes de relació entre immigrants i autòctons que podem parlar quan ens referim a la configuració particular de cada un dels grups, per bé que en el seu conjunt sí que presenten aquest perfil.

Si bé en el Bàsquet Beat és la cultura africana la dominant i allò que determina una certa homogeneització (car, llevat d'alguns magrebi, tot els seus components provenen de l'Àfrica subsahariana), Tantarantan! i Riborquestra es nodreixen sobretot amb infants autòctons, per bé que entre les seves files també n'hi trobem de nous (alguns, però, adoptats per famílies autòctones). En tot cas, és la relació entre els practicants i els seus responsables (en el cas del Casal, els educadors d'aquest centre, i en el de la Fundació, l'esmentat coordinador i seu assistent, Kristian Draxl) el que, sobretot, hi aporta el caràcter d'interrelació cultural.

El gran repte de futur és, doncs, l'assoliment de la configuració heterogènia que li escau a un projecte intercultural per definició, que contempla en els seus postulats el principi d'igualtat inherent a la música comunitària. I atès que, de moment i per raons que se'ns escapen, és difícil d'integrar infants de cultures noves a Tantarantan! i a la Riborquestra, potser aquesta fita serà possible mitjançant l'aliança amb organitzacions de l'altra banda del districte.

El Bàsquet Beat, que es troba en la seva fase experimental, hauria de poder estendre's a d'altres col·lectius i organitzacions, vist el seu èxit mediàtic, per bé que el Casal dels Infants (primera institució col·laboradora del projecte pilot) hauria de seguir essent-ne el referent principal. Així també, no necessàriament ha d'ésser privatiu d'un club de bàsquet organitzat: per la seva naturalesa, aquesta pràctica, que no té tant en compte l'habilitat d'encistellar el baló com d'emprar-lo per a la creació de patrons rítmics, pot esdevenir una nova forma d'expressió a l'abast de qualsevol.

Una especial atenció mereix Ve-Ri-No-Tek, pel fet de ser, en definitiva, el projecte que més s'adiu amb la idea de reinserció dels col·lectius juvenils i adolescents en risc d'exclusió. Les possibilitats de canalitzar les tensions i conflictes d'aquests nois a través d'un tipus d'expressió musico-tecnològica que no els hi és aliena parlen sobre una tasca social imprescindible; altrament, aquests conflictes podrien derivar en actituds delictives o en propensió a d'altres situacions que perpetuen la marginalitat.

Sorprenen però les afirmacions que en els paràgrafs precedents permeten conjugar el verb en present per acabar parlant de futur, atesa la situació en què es troba la Fundació; però si bé la casa mare ha hagut de recloure's en una etapa de letargia, ja s'ha encarregat el propi projecte de trobar el recanvi que ha de permetre donar continuïtat a les necessitats més peremptòries: la creació, al llindar del nou any, de l'Associació Amics de Ribermúsica és la gran notícia que parla amb esperançadora confiança sobre les possibilitats de redreçament. Els estatuts dels Amics deixen ben clar, a la mateixa introducció, el paper de l'associació com a element que li ha de servir de suplència.

D'entre tots quatre projectes, i més enllà de l'especial particularitat del Bàsquet Beat, és només la Riborquestra allò que resta mig dempeus després que la Fundació anunciés la seva aturada. La seva continuïtat dependrà de l'acord entre l'altra entitat que en manlleua el nom, l'Associació Riborquestra (formada per les famílies del Projecte Socioeducatiu), i els Amics, a qui correspon el legítim dret de ser els hereus de la Fundació.

L'Orquestra Infantil Ribermúsica, que ha tingut el privilegi de comptar amb la concurrència de la Fundación Ariane de Rothschild com a principal patrocinador, ha estat el gran catalitzador del Projecte Socioeducatiu i l'element capaç de contenir tots els altres projectes; no en va, tant el percussionista nordamericà Michael Wimberly (invitat a impartir unes *masterclass* el mes de juny) com el propi director, el músic Peter Bacchus, com el director de Bàsquet Beat, Josep Maria Aragay, han assajat amb èxit la possibilitat de combinar veus, percussions, pilotes i noves tecnologies amb la corda i el vent.

La Riborquestra va fer vibrar l'audiència durant la 18ª edició de la 'Mostra de Música Instrumental Kostka (a l'escola Sant Estanislau del mateix nom), així com a la 'VII Mostra Sonora i Visual', el festival de música experimental que organitza bianualment el Centre Cívic Convent de Sant Agustí, on per primera vegada es va realitzar un concert conjuntament amb Bàsquet Beat (amb una peça composta per a l'ocasió per Bacchus i Aragay).

La participació de l'esmentat Wimberly (líder mundial del projecte 'Power of Drum') va concretar-se en un seminari de tres dies, amb sessions intensives que combinaven 35 infants de Tantarantan! i la Riborquestra i va culminar amb un espectacular concert al Pou de la Figuera (més de 200 persones de públic). Completen l'inventari d'activitats la participació en diversos esdeveniments a nivell de barri.

En termes pedagògics val la pena destacar la millora en els aspectes del treball en equip entre els 7 professionals i els 2 voluntaris que estan vinculats al projecte. De fet, el projecte Riborquestra és el motor perquè tots els professors del projecte prenguin consciència d'identitat organitzativa.

La Riborquestra va arribar a un total de 56 participants, incloent-hi 16 nous participants a les classes de flauta i clarinet. Al mateix temps, es van establir noves relacions institucionals, com ara la concretada amb un agent tant important com el CEIP Cervantes. Els participants van continuar avançant pel que fa als continguts instrumentals i musicals, assimilant -els primers grups- coneixements que es correspondrien a tercer de grau elemental.

Al seu torn, Tantarantan! va arribar al llinar dels 50 participants, distribuïts en dos tallers els dimarts (conduïts per Riad Ahmed Ali) i tres tallers els dimecres (conduïts per Aziz Khodari). Destaca la incorporació de 15 infants de 4 i 5 anys i el treball excel·lent d'un grup de 7 que hi participen des de fa cinc anys i han realitzat diversos concerts en sales, juntament amb músics professionals.

En el context general, val la pena esmentar el disseny, coordinació i docència del curs d'estiu a la Universitat Ramon Llull 'La música com a eina educativa i artística per al desenvolupament de la comunitat', així com la presència de Ribermúsica a les 'IV Jornadas de Inclusión Social y la Educación en las Artes Escénicas' a Madrid (organitzades per l'*Instituto Nacional de las Artes Escénicas y de la Música*, el British Council i la Embaixada dels Països Baixos) i al 'VI Congreso Estatal de Educación Social' a València (organitzat per el Col·legi Oficial d'Educadors Socials de la Comunitat Valenciana).

Però si com diu la vella dita, "les dissorts no venen soles", ja fou premonitori que l'aspiració de tenir Gustavo Dudamel com a invitat d'honor, aprofitant la seva vinguda a Barcelona al front de l'Orquesta Sinfónica Simón Bolívar, s'esvaïa ràpidament per una doble causa: la dimissió del Director de l'Auditori i el canvi sobtat d'agenda operat pels mànagers a Europa del jove mestre veneçolà, que van reduir a unes poques hores el seu sojorn a la Ciutat Comtal.

Si el calendari s'hagués mantingut d'acord amb les previsions inicials, Dudamel hauria participat en una Jornada Internacional de Música Comunitària organitzada per Ribermúsica a Caixa Fòrum, amb la possibilitat afegida d'impartir una classe magistral amb la Riborquestra, evocant, precisament, els seus inicis a Barquisimeto. Això hauria estat a finals de juny-principis de juliol, de forma coordinada amb el curs de la Ramon Llull, moments precisos que la fosca nuvolada ja feia pressentir el fatal desenllaç.

Al menys, i com a acte de consolació, després del concert el propi José Antonio Abreu va reiterar al Director de Ribermúsica la invitació per conèixer, en viu i en directe, el famós 'Sistema', tal com ja li havia manifestat en una carta el mes de febrer. Així també, el mateix Dudamel no va tenir dubtes en acceptar la invitació per a quan es produís una situació més favorable.

Al temps que avançaven els quatre fronts del Projecte Socioeducatiu, s'anaven endegant els preparatius de la Gran Festa de Tardor 2012, prevista per als dies 18 al 21 d'octubre.

Amb el canvi de dia de l'Acte Central a Santa Maria del Mar (de dijous a divendres) s'obria la possibilitat d'assolir nous rècords en la proposta 'Música, copes i ...', la moguda musical als bars de la Ribera, que històricament havia congregat un veritable allau de participants.

Si bé al llarg dels primers deu anys el divendres ostentava la condició de pòrtic del cap de setmana, a partir de 2006 la sobreocupació dels locals provoca el trasllat de Música i copes a dimecres, temptativa que es frustra en pocs anys per inviable, per tornar al divendres. Ara, amb la possibilitat del canvi (abans era molt difícil celebrar l'Acte Central en un altre dia que no fós dijous), s'obria una nova possibilitat per a Música i copes, atès que, realment, el dijous ja s'ha convertit en el veritable pòrtic.

La reubicació de Música i copes comportava també un replantejament de 'Música, art i comerç', la proposta que converteix el sector comercial, artesanal i museístic del barri en un pentagrama viu. Per tal d'evitar la dispersió dels darrers anys amb l'expansió cap a Santa Caterina i Sant Pere, es va acordar que els concerts i accions interdisciplinàries de joves intèrprets (que és aquest, realment, el propòsit) quedessin limitats de nou a la Ribera, reduint, si calia, el nombre d'espais.

L'Acte Central, programat per al dijous dia 18, tenia previst presentar a Santa Maria del Mar un nou capítol de la 'Pentalogia del Nou Món', l'epopeia que Ribermúsica va iniciar l'any 2010, en ocasió del 15è aniversari.

'El Gran Demiürg. La Decisió', segon capítol i alhora tercer episodi de la Pentalogia, representa el pas de l'equador d'aquesta saga. El poema escènic, dividit en dos actes, comptava amb la participació d'un narrador, un sextet instrumental, un actor/ballari i una actriu/ballerina, més la Riborquestra amb el seu director i els respectius professors. Al costat d'ells, un robot seria el personatge invitat, gesticulant i interactuant amb els intèrprets i accionant un 'reactable', instrument ideal pel Grup de Tecnologia Musical de la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona, que encapçala Sergi Jordà.

I aquí la sinopsi: el primer acte recull bona part del material del capítol anterior, 'Catalans... i universals', però contradiu els bons auguris del final: tota una lletania d'infortunis, que el narrador descriu impertorbable, sentència la impossibilitat d'un nou món. El lacònic lament culmina amb un muntatge audiovisual: la pantalla reflecteix les calamitats més inversemblants, mentre el narrador abandona el presbiteri i contempla l'escena consternat, per a caure de genolls al bell mig del passadís, enmig de la foscor.

A l'inici del segon acte el narrador resta abatut en el mateix indret, però el retorn de la llum ha comportat l'aparició a l'escenari de la Riborquestra; al costat d'ells, l'androide gesticula. Un fil de música plàcida indica l'arribada de l'Art i la Ciència (rememorant el Pròleg), que reconforten el personatge. L'androide li parla amb la seva pròpia veu per a advertir-lo que Ell és el Gran Demiürg, i l'interpel·la a retornar al presbiteri per prendre una difícil decisió: tornar a crear el món o eximir-se'n.

Tot seguit a llargues cavil·lacions, i després d'un diàleg amb l'androide, decideix posar a l'altre plat de la balança les raons per creure que un Nou Món és possible i donar als homes un vot de confiança per seguir lluitant, per seguir vivint; el Gran Demiürg resisteix la temptació i guanya la batalla.

En la decisió final hi tindrà un pes determinant la superació del passat i la pervivència de la memòria (tot el gran cabal de realitzacions artístiques i les grans fites de la ciència i el pensament), però sobretot, la confiança en la capacitat de l'ésser humà per sentir, estimar i emocionar-se.

La presència de l'androide simbolitza la possibilitat d'una tecnologia plenament humanitzada en aquest 'Nou Món'. L'acte acaba amb un altre audiovisual, diametralment oposat (art, ciència, cultura, pensament, natura, univers...), i una coreografia final.

Si bé la part musical (creació, interpretació i direcció del conjunt) havia estat confiada al pianista Joan Saura, un dels impulsors de l'Orquestra del Caos i músic vinculat als moviments més progressistes de la música a Barcelona, amb l'agreujament de la seva malaltia (que al llarg dels darrers anys l'havia sumit en un estat de profunda depauperació) es va produir la seva deserció. El seu lloc l'havia d'ocupar un altra figura emblemàtica en el camp de la música electrònica i el jazz actual: el guitarrista i compositor Joan Sanmartí, que tanmateix va haver de desistir en produir-se la cancel·lació de la Gran Festa. Malauradament, fa un parell de mesos es va produir el traspàs de Joan Saura.

De moment, i fins que no es produeixi un escenari més propici, el Festival de Tardor haurà de romandre en el record (17 edicions celebrades bé poden provocar un pòsit a la memòria del subconscient col·lectiu). Tanmateix, i per si algun dia arribessin nous aires, només serà amb el ple suport de l'Ajuntament, la implicació de tot el barri i la complicitat del món musical de Barcelona que serà possible relançar un dels fenòmens més insòlits d'aquesta ciutat.

Des d'aquestes ratlles val la pena agrair el bon capteniment de tot l'equip de professionals que, al bell mig del 2012, va rebre amb resignació la fatal notícia. Tots ells van secundar la tasca de la direcció amb la màxima excel·lència que hom pot esperar per part de gent que anteposa la il·lusió per damunt d'altres qüestions; aquí van els seus noms: Jordi Virgili, Dagmar Lüderitz i Josep Maria Aragay a l'equip de direcció, Guillermo Krauel al suport en comunicació, Marta Biosca al suport del Projecte Socioeducatiu, Arnau Puigdemívol a la coordinació de la Gran Festa, Riadd Abed Ali Abbas i Aziz Khodari al taller Tantarantan!, Karsten Galle a Ve-Ri-No-Tek, Peter Bacchus a la direcció de la Riborquestra, Laia Serra, Borja Mascaró, Soledad Vicente, Montse Colomé, Cordèlia Alegre, Clara Quadern i Òscar Antolí a la formació instrumental i Vanessa Picone a les activitats infantils a les escoles.